

اولین همایش ملی
اقتصاد مقاومتی

الزامات سیاستگذاری مقاومتی در حوزه سیاست صنعتی - تجاری

با تاکید بر حوزه تجارت

میثم نریمانی ، داریوش ابوحمزه

کارشناس مرکز همکاریهای فناوری و نوآوری ریاست جمهوری m1385_narimani@yahoo.com
کارشناس مرکز همکاریهای فناوری و نوآوری ریاست جمهوری aboohamzzeh@gmail.com

چکیده

سیاست‌های صنعتی -تجاری برای اقتصادی مقاومتی باید از الگویی تبعیت کنند که از مبانی سیاسی و ایدئولوژیک نظام اقتصادی-سیاسی کشور تاثیر می پذیرند. در این مقاله برخی اصول سیاست‌های صنعتی-تجاری مطرح می‌گردند. برای این منظور ابتدا مروری به دو نگاه آدام اسمیت و فردریک لیست در سیاست‌های صنعتی-تجاری داشته و با بررسی شرایط و دلالت‌های سیاستی دو نگاه، اصولی مانند، ترکیب تجاری کشور، ایجاد انحصار برای کشور در مبادلات جهانی و ایجاد رقابت بین دیگر کشورها برای سیاست‌های صنعتی-تجاری پیشنهاد می‌گردند.

واژگان کلیدی: اقتصاد مقاومتی، سیاست صنعتی-تجاری، لیست، اسمیت

اولین همایش ملی اقتصاد مقاومتی

مقدمه

یک اقتصاد مقاومتی نیازمند اتخاذ سیاست‌های تجاری-صنعتی خاص خود می باشد. این جمله حاوی دو نکته است. اولاً همراهی سیاست صنعتی و سیاست تجاری و ثانیاً لزوم اتخاذ سیاست.

گره خوردن سیاست تجاری و سیاست صنعتی از دو جهت مطرح می گردد. اولاً بازار صنایع داخلی شامل دو بخش بازار داخلی و بازار خارجی می باشد. که تدوین سیاست برای حوزه صادرات بخشی از سیاست تجاری است. ثانیاً بازار داخلی صنایع داخلی، مورد توجه تولیدکنندگان خارجی نیز می باشد. در این رابطه سیاست‌های مربوط به واردات مطرح می گردند. لذا ارتباط بسیار قوی بین سیاست صنعتی و سیاست تجاری وجود دارد. این ارتباط به حدی است که حتی برخی اقتصاددانان سیاست صنعتی را همان سیاست تجاری دانسته اند.

حال هر اقتصادی با توجه به توانمندی‌ها و نیازهای داخلی خود و مبانی فرهنگی، سیاسی یا ایدئولوژیک نیاز به یک تولید و مصرف یک سری کالاها داشته و همچنین نیاز به تعامل در برخی حوزه‌های صنعتی با برخی کشورها دارد. جهت دهی صنعت و تجارت کشور با توجه به توانمندی‌ها، نیازها و مبانی آن نیازمند انتخاب توسط دولت است. این انتخاب که توسط ابزارهای سیاستی مختلف عملی شده و تحقق می یابد در ادبیات تحت عنوان سیاست صنعتی-تجاری بیان می شود.

مرور دو دیدگاه اسمیت و لیست

مبانی نظری رویکرد آدام اسمیت

آدام اسمیت^۱ که به عنوان پدر علم اقتصاد شناسخته می شود عملاً دیدگاه‌های کلاسیک در اقتصاد با نظریات وی آغاز شد، دیدگاه‌های خویش در حوزه اقتصاد را برپایه سه مبنای زیر بنا می نماید:

۱- تقسیم کار

از دیدگاه آدام اسمیت که بعضاً دیدگاه کلاسیک نیز نامیده می شود، افزایش رفاه در گروه تقسیم کار است. بدین معنی که آحاد اقتصادی بجای اینکه شخصاً به تأمین نیازهای اقتصادی خود بپردازند، بهتر است در فرایند تقسیم کار به نیازهای یکدیگر را تأمین نمایند. به عبارت بهتر هر کس کالاهایی که توانمندی بیشتری در تولید آنها دارد را تولید نموده و میزان مازاد بر نیاز خود را در ازای دریافت دیگر کالاها در اختیار دیگران قرار دهد. این ایده که بر

اولین همایش ملی اقتصاد مقاومتی

وجود توانمندی‌ها و تخصص‌های آحاد اقتصادی مبتنی است، مبادله بین آحاد اقتصادی را ابزاری برای رسیدن به رفاه بیشتر می‌داند.

۲- نظم خودجوش

اداره جامعه نیازمند وجود نظمی در سطح کلان آن است. روش رسیدن به این نظم از دیدگاه آدام اسمیت، دخالت دولت و اعمال حاکمیت نیست بلکه وی معتقد است این نظم بصورت خودجوش از تعاملات میان آحاد اقتصادی حاصل می‌گردد. به عبارت دیگر وی معتقد است، در صورتی که همه افراد جامعه در فضای رقابتی به دنبال بیشینه کردن منافع فردی خود باشند، منافع جامعه حاصل خواهد شد. به عبارت دیگر، منافع فردی افراد با منافع جامعه همراستا می‌باشد.

۳- آزادی مبادلات

آزادی مبادلات در رویکرد اسمیت از اهمیت قابل توجهی برخوردار است. به عبارت دیگر، وی رسیدن به کارایی را در گرو آزادی مبادلات بین آحاد اقتصادی می‌داند. این رویکرد هرگونه مداخله خارجی مانند مداخلات دولت را مردود می‌داند.

با توجه به مبانی فوق آدام اسمیت به دیدگاهی نظری می‌رسد که می‌توان آنرا در جمله زیر خلاصه نمود:

"نظام طبیعی و خودجوش مبادلات آزاد باعث می‌شود پیگیری منفعت طلبی توسط عوامل منفرد به حداکثرسازی منافع اجتماعی منجر شود."

طبیعتاً این دیدگاه که شاید بتوان آنرا هسته رویکرد اقتصاد اردوکس دانست، به نتایج سیاستی خاصی منجر می‌گردد. در اینجا به سه رویکرد سیاستی منتج از مباحث فوق اشاره می‌گردد:

- محوریت ساز و کار بازار: همانطور که پیشتر نیز ذکر شد، در رویکرد آدام اسمیت اصول تقسیم کار و آزادی مبادلات دارای محوریت می‌باشند. این امر منجر به محوریت ساز و کار بازار در اقتصاد می‌گردد. به عبارت دیگر، در ساز و کار بازار بدون هرگونه دخالت دولت و بر اساس سیگنال‌دهی قیمت، تخصیص منابع بصورت بهینه اتفاق افتاده و جامعه به حداکثر منافع خود می‌رسد.
- تعرفه گذاری پایین: یکی از شقوق اصل تقسیم کار بین آحاد اقتصادی، تقسیم کار بین کشورهاست. بر این اساس، تقسیم کار بین‌المللی بر اساس مبادلات آزاد می‌تواند منجر به افزایش رفاه جوامع گردد. این امر در کنار اصل آزادی مبادلات منجر به توصیه سیاستی کاهش تعرفه‌ها می‌گردد. به عبارت دیگر در رویکرد اسمیت کشورها باید با کاهش تعرفه‌های تجاری زمینه را برای گسترش تجارت و در نتیجه افزایش رفاه جوامع فراهم آورند.

اولین همایش ملی اقتصاد مقاومتی

- حداقل دخالت دولت: دلالت سیاستی دیگر رویکرد اسمیت، کاهش دخالت دولت است. از آنجاییکه هرگونه دخالت دولت در اقتصاد، آزادی مبادلات را از بین برده و مانع عملکرد ساز و کار بازار می گردد، اسمیت قائل به حداقل بودن دخالت دولت می باشد.

مبانی نظری رویکرد لیست

فردریک لیست^۲، روزنامه نگار و استاد دانشگاه آلمانی قرن نوزدهم، دیدگاه‌های اقتصادی داشت که وی را جزء بنیان-گذاران مکتب تاریخی اقتصاد قرار داد. نوع نگاه وی در تحلیل‌ها تفاوت‌هایی با نگاه آدام اسمیت دارد. برای مثال وی همراستایی منافع فردی و اجتماعی را در حالت طبیعی رد می‌کند. وی بیان می‌دارد که یک فرد صرفاً منافع خود را بیشینه می‌نماید و ممکن است از ضربه زدن به منافع جامعه به منافع زیادی دست پیدا کند اما دولت باید به دنبال افزایش منافع کل جامعه باشد. برای مثال وی برده داری را یک معضل برای جامعه می‌داند درحالیکه ممکن است افرادی منافع زیادی در نگهداری و تجارت بردگان داشته باشند.

۱- قدرت ملی در بعد اقتصادی

یکی از بحث‌هایی که لیست مورد توجه قرار می‌دهد، قدرت ملی در بعد اقتصادی است. در واقع لیست یکی از اهداف اصلی در سیاست‌گذاری اقتصادی را قدرتمند شدن اقتصاد ملی دانسته و از این رهگذر در بسیاری حوزه‌ها ورود و دخالت دولت را تجویز می‌نماید. برای مثال توجیهات وی در باب توسعه حمل و نقل ریلی این دیدگاه وی را به خوبی نمایش می‌دهد. وی به این دلیل که راه آهن ابزاری برای توانمندی دفاع ملی و ابزاری برای توسعه فرهنگ ملی و... است از توسعه حمل و نقل ریلی در کشور دفاع می‌نماید. ملاحظه می‌شود که رویکرد وی با رویکرد تحلیلی فریدمن کاملاً متفاوت است.

ادبیات قدرت ملی در ادبیات لیست تا جایی پیش می‌رود که وی، تمام نظریات آدام اسمیت و بطور کلی نظریات اقتصادی انگلستان آن زمان را در راستای اهداف ملی گرایانه خودشان می‌داند.

۲- وظایف اقتصادی دولت

همانطور که ذکر شد، فریدمن قائل به عدم دخالت دولت در اقتصاد بود. لیست برخلاف فریدمن دخالت دولت در اقتصاد را به وضوح تجویز می‌نماید. البته دخالت از دید وی باید به اموری که بدون دخالت دولت قابلیت انجام را ندارند محدود شود. به عبارت دیگر وی رها کردن کارهایی که بدون دخالت و تحریک نیروی دولت انجام نمی‌شوند را مذموم دانسته و

اولین همایش ملی اقتصاد مقاومتی

دخالت دولت در اموری که به خودی خود توسط بخش خصوصی انجام می شود را نیز توصیه نمی نماید. برای مثال اثرات خارجی مثبت سرمایه گذاری های خط شکن دولتی در حوزه های پیشرو است که فضای لازم برای بازی کارگزاران اقتصادی را در سطح خرد فراهم می کند.

با توجه به موارد فوق می توان دیدگاه نظری لیست را در جمله زیر خلاصه نمود:

"تکلیف دولت مبنی بر پاسداری از منافع آینده ملت توسط مدیریت استراتژیک فعال بسته به شرایط زمان و مکان"

جمله فوق در واقع منعکس کننده انتقادات جدی لیست به آزادی مبادلات در عرصه بین الملل و جهان شهر گرایی اسمیت است. زیرا وی معتقد است نظریات اسمیت که در آن طرفداری زیادی از سازو کار بازار در تعاملات بین المللی می شود، تناسب بسیاری با استعمار بریتانیا دارد. لذا با توجه به فضای بین الملل که فضای به دور از صلح پایدار است، وی معتقد است که دولت باید نقش پروراندن صنعت و اقتصاد را به عهده بگیرد. از این منظر وی واحد تحلیل دولت ملی و لزوم فعالیت مناسب دولت جهت توسعه کشور را مطرح می کند. وی برای اثبات ادعای خویش در کتب خود، سیاست های اقتصادی قدرت های اقتصادی پیش از رسیدن به جایگاه ابرقدرتی سیاسی و اقتصادی را مطرح می کند:

«هر ملتی که از طریق محدودیت ها و عوارض حمایتی بر صنعت کشتیرانی، قدرت صنعتی و کشتیرانی خود را به درجه ای از توسعه افزایش بدهد به نحوی که هیچ ملت دیگری نتواند رقابت آزادی با او کند، نمی تواند خردمندانه تر از این عمل کند که نردبان ها را برای رقبایش واژگون و ملل دیگر را درباره منافع تجارت آزاد نصیحت کند و در این باره که پیش از این مسیرهای خطا را می رفته و اکنون برای اولین بار حقیقت را کشف کرده، داد سخن سر دهد»^۳

نتایج سیاستی

- محوریت ساز و کار های انتخابی و سیاست صنعتی

با توجه به اعتقاد لیست مبنی بر مدیریت استراتژیک فعال دولت وابسته به شرایط زمانی و مکانی، سازوکارهای انتخابی و در نتیجه سیاست صنعتی (به معنای دخالت دولت) به عنوان یک توصیه سیاسی از نظرات لیست قابل برداشت است.

- حمایت از صنایع نوزاد

اولین همایش ملی اقتصاد مقاومتی

لیست که به پدر مبحث صنایع نوپا معروف است، معتقد است، در حضور کشورهای توسعه یافته‌تر، کشورهای عقب مانده نمی‌توانند صنایع جدید را بدون دخالت دولت، به ویژه حمایت تعرفه‌ای، گسترش دهند. وی برای تایید ادعای خود در کتاب «نظام ملی اقتصاد سیاسی» عنوان می‌کند که "سرمداران انگلستان دریافتند که صنایع بومی جدیدالتاسیس آنها هرگز نمی‌تواند در شرایط رقابت آزاد با صنایع قدیمی و پرسیاقه خارجی‌ها (ایتالیا، بلژیک، هلند و...) به پیروزی امیدوار باشد. بنابراین مجموعه‌ای از محدودیت‌ها، تسهیلات و مشوق‌ها را پیگیری کردند."

دیگر توصیه سیاستی لیست حمایت دولت از صنایع نوزاد است. البته این توصیه مشروط به این است که اولاً هدف از حمایت، پرورش بنیه صنعتی باشد. ثانیاً در صورتی حمایت توصیه می‌شود، که مشکل اصلی صنعت عقب ماندگی نسبی از کشورهای صنعتی باشد و صنعت مسیر رشد بوده و صرفاً نیاز به حمایتی موقتی برای رسیدن به کشورهای صنعتی داشته باشد. لذا اگر مشکلات ریشه در مسائل مدیریتی درونی داشته باشد، حمایتی توصیه نمی‌شود. ثالثاً حمایت از صنایع نوزاد، صرفاً تا مرحله رشد باید باشد. این امر به وضوح حمایت از صنایع را بصورت کوتاه مدت می‌رساند. به عبارت دیگر، پس از بلوغ صنایع و کسب توانایی‌های لازم برای رقابت در بازارهای جهانی می‌توان سیاست‌های حمایتی تعرفه‌ای را به تدریج در مورد آن‌ها کنار گذاشت. در انتها لیست تاکید می‌کند که حمایت نباید شامل کشاورزی باشد زیرا معتقد است تجارت آزاد در حوزه کشاورزی به نفع کشورهای کمتر توسعه یافته است که در آنها بخش کشاورزی به بلوغ و توانمندی صادرات رسیده است.

- تجارت آزاد میان کشورهای با سطوح مشابهی از توسعه صنعتی

لیست وجود تجارت آزاد بین کشورهای با سطوح متفاوت توسعه صنعتی را رد می‌نماید زیرا این امر موجب نابودی صنعت کشور کمتر توسعه یافته می‌شود. لذا وی معتقد است در مقابل کشورهای توسعه یافته باید از صنایع داخلی حمایت کرد اما می‌توان با کشورهای هم سطح تجارت آزاد برقرار نمود.

مقایسه دو رویکرد نظری

در مقایسه دو رویکرد از لحاظ ابعاد نظری می‌توان دیدگاه‌های اسمیت را دیدگاهی دانست که با قراردادن فرد و بنگاه به‌عنوان واحد تحلیل، نگاهی مثبت به نظم طبیعی و خودجوش بازار داشته و جهان را مجموعه‌ای از اقتصادهای با تعامل عادلانه و به دور از روابط سلطه طلبانه می‌داند. از دید وی هدف از سیاستگذاری اقتصادی افزایش ثروت ملی است و برای رسیدن به این هدف، مداخلات دولت باید کاهش یافته و حداکثر تجارت و همکاری با دیگر اقتصادها باید دنبال شود که این امر نیز حداقل سازی تعرفه‌های بازرگانی را ایجاب می‌نماید.

اولین همایش ملی اقتصاد مقاومتی

اما در طرف دیگر در رویکرد لیست دیدگاه هایی متفاوت به چشم می خورد که در آن ملت و کشور و در واقع اقتصاد ملی به عنوان واحد تحلیل در نظر گرفته می شود و در نگاه های وی نوعی بدبینی به نظم طبیعی و خودجوش بازار به چشم می خورد.

وی با تاثیرپذیری از شرایط جهانی زمان خود و موقعیت کشورش در عرصه بین الملل دنیا را عرصه تنازع اقتصادهای ملل می داند و برای همین منظور مداخلات دولتی را به منظور رسیدن به استقلال اقتصادی و داشتن صنایع قوی توصیه می نماید. که این نیز در بستر حمایت های انتخابی و البته مدت دار دولت از صنعت امکان پذیر است.

فردریک لیست	آدام اسمیت		
موضع هنجاری در خصوص بنیادهای اقتصادی	خوش بینی به نظم طبیعی	بدبینی به نظم طبیعی	
واحد تحلیل	فرد و بنگاه	ملت و کشور	
فروض مربوط به ساختار نظام بین الملل	جهان شهرگرایی و فقدان جنگ	تنازع واحدهای ملی	
هدف سیاستگذاری	افزایش ثروت ملی	افزایش قدرت ملی	
دلالت های سیاسی	مداخله حداقل دولت	مدیریت استراتژیک دولتی	نقش دولت
	وابستگی و تقسیم کار همکارانه	استقلال و صنعت طلبی رقیبانه	تجارت خارجی
	حداقل و نزولی	انتخابی و حمایت مدت دار	تعرفه بازرگانی
وقایع مؤثر	مستعمره داری وسیع بریتانیا	عقب ماندگی صنعتی آلمان	

جدول ۱: مقایسه دو رویکرد نظری

اولین همایش ملی اقتصاد مقاومتی

مقایسه شرایط اقتصادی-تاریخی دو نظریه پرداز فوق

در این بخش سعی بر آن است تا به اختصار شرایط اقتصادی-تاریخی دو نظریه پرداز فوق و تاثیر آن بر دیدگاه های اقتصادی آنها بررسی گردد.

الف) ساختار اقتصادی

ساختار اقتصادی آلمان در اوایل قرن نوزدهم بیشتر مبتنی بر کشاورزی بوده و هنوز مراحل صنعتی شدن طی نشده بود. این در شرایطی است که آلمان پس از جنگ برای توسعه و پیشرفت خود نیازمند صنعتی شدن و گذار از اقتصاد کشاورزی به اقتصاد صنعتی بود. در مقابل انگلستان در دوره اسمیت (اواخر قرن هجدهم) انقلاب صنعتی را پشت سر گذاشته و لذا پایه های یک اقتصاد صنعتی را دارا بود. لذا به دنبال گسترش و توسعه صنعت خود بود.

ب) ساختار سیاسی

در این دوره آلمان کشوری تجزیه شده بود که فاقد حکومتی مقتدر بود. لذا توصیه های سیاستی به انگیزه افزایش اقتدار ملی طبیعی به نظر می رسد. در مقابل انگلستان دوره اسمیت حکومتی معتدل در عرصه های بین المللی است که از مستعمرات متعددی بهره می برد.

ج) مشکلات و مسائل

در شرایط اقتصادی سیاسی ذکر شده، آلمان در معرض هجوم کالاهای انگلیسی پس از جنگ ناپلئون است که شدیداً در صدد حمایت از بازار داخل خویش در مقابل صنایع انگلیسی بر می آید. در مقابل انگلستان که در حال توسعه صنایع خود است، شدیداً نیاز به بازارهای جدید و گسترده دارد. برای همین منظور انگلستان آن زمان از تجارت آزاد حمایت می نماید. البته کالاهای کشاورزی از این امر مستثنا هستند.

با توجه به مطالب فوق می توان به وضوح اثر وضعیت سیاسی- اقتصادی دو کشور را بر روی توصیه های سیاستی این دو متفکر ملاحظه کرد. بطوریکه لیست به دنبال حمایت از صنایع داخلی به منظور توانمند ساختن اقتصاد آلمان است و اسمیت به دنبال گسترش تجارت جهت توسعه بازار صنایع داخلی انگلستان است.

اولین همایش ملی اقتصاد مقاومتی

انگلستان دوره اسمیت (اواخر قرن هجدهم)	آلمان دوره لیست (اوایل قرن نوزدهم)	
وقوع انقلاب صنعتی و بهره مندی از پایه های صنعتی	مبتنی بر اقتصاد کشاورزی، بهره مند از صنایع مورد نیاز برای جنگ و گرفتاری در ادامه کار	ساختار اقتصادی
قدرت مرکزی نیرومند و مستعمرات وسیع	تجزیه شده و فقدان حکومت مقتدر	ساختار سیاسی
حمایت از تجارت آزاد جز در خصوص کشاورزی	تعرفه در مبادلات داخلی و آزادی در مبادلات خارجی	تعرفه ها
نیازمند نیروی کار و بازار فروش	در معرض هجوم کالاهای انگلیسی پس از جنگ ناپلئون	مشکلات و مسایل

جدول ۲: مقایسه وضعیت تاریخی دو رویکرد

نتایج برای اقتصاد مقاومتی

با توجه مباحث مطرح شده فوق در رابطه با نظریات لیست و فریدمن و شرایط تاریخی آنها می توان دو نتیجه کلی برای طراحی اقتصاد مقاومتی گرفت. در ادامه با استفاده از این دو نتیجه، چند اصل برای سیاست های صنعتی-تجاری ارائه خواهد شد.

۱- اقتصاد وسیله ای برای اقتدار

همانطور که لیست صراحتاً در نظریات خود به اهمیت اقدار ملی اشاره می کند و در نظریات اسمیت نیز بطور غیرمستقیم این مفهوم به چشم می خورد، اقتصاد را نه هدف بلکه باید ابزاری برای رسیدن به اقتدار ملی دانست. با این رویکرد تنها آن دسته از سیاست های اقتصادی پذیرفته است که منجر به افزایش اقتدار ملی گردند. به عبارت دیگر اگر سیاستهایی مانند پیوستن به زنجیره ارزش جهانی به گونه ای که موجب افزایش وابستگی اقتصادی گردد، در این رویکرد مردود است.

اولین همایش ملی اقتصاد مقاومتی

۲- نیازمندی به طراحی مدل‌های بومی

همانطور که پیشتر اشاره شد، سیاست‌های توصیه شده توسط لیست و فریدمن، هر دو ناظر به شرایط سیاسی-اقتصادی آن دوره هر کشور بوده است. لذا می‌توان نتیجه گرفت که سیاست‌های صنعتی-تجاری و بصورت کلی سیاست‌های اقتصادی باید با توجه به وضعیت و توانمندی‌های اقتصادی و جایگاه اقتصاد در عرصه بین‌الملل باشد. برای مثال، حمایت از صنایع نوپا، توسعه تکنولوژی‌های نوین، سیاست‌های تعرفه‌ای برای صنایع قدیمی و جدید و روابط تجاری همگی باید ناظر به وضعیت اقتصاد باشند.

۳- طراحی اقتصادی مبتنی بر توانمندسازی تولید داخل و نفی وابستگی

طراحی ساز و کارها و سیاست‌های صنعتی-تجاری باید در راستای توانمندسازی تولید داخلی و نفی وابستگی باشد. همچنان که لیست نیز در کتاب "نظام طبیعی اقتصاد سیاسی" خود به سست بودن استقلال ملی بدون رشد صنایع ملی اشاره کرده است.

اقتصادی و سیاست‌های اقتصادی نظریه اقتصاد ملی به ما می‌آموزد، هر کشوری که بالاترین درجه استقلال و بالاترین سطح فرهنگ و رونق اقتصادی را می‌خواهد، باید به هر کاری که می‌تواند دست بزند تا از امنیت اقتصادی خود در برابر حمله خارجی دفاع کند ... پایه‌های بنای استقلال ملی بدون رشد صنایع ملی بسیار سست خواهد بود. (نظام طبیعی اقتصاد سیاسی، ص ۵۳)

چند اصل سیاستی

در این بخش چند اصل برای سیاست‌های صنعتی-تجاری اقتصاد مقاومتی ارائه می‌شود. این اصول که بیشتر متمرکز در تجارت خارجی کشور هستند را می‌توان به دو دسته سیاست‌های ناظر به کشور طرف تعامل و سیاست‌های ناظر به محصولات مورد تبادل تقسیم نمود.

✓ کشورهای طرف معامله

۱. توسعه روابط با کشورهای منطقه

برای اینکه اقتصاد یک کشور مقاومتی گردد، و تهدیدپذیری آن در عرصه جهانی کاهش یابد، توسعه روابط با کشورهای منطقه مفید است. زیرا کشورهایی که از لحاظ جغرافیایی نزدیک باشند، دارای منافع مشترکی هستند که توسعه روابط تجاری این منافع مشترک را افزایش داده و موجب ثبات وضعیت منطقه‌ای کشور می‌گردد.

اولین همایش ملی اقتصاد مقاومتی

۲. توسعه روابط با کشورهای دارای سیاست خارجی و مبانی ایدئولوژیک مشابه به وضوح توسعه روابط با کشورهایی که از لحاظ مبانی ایدئولوژیک یا سیاست خارجی به ما نزدیک هستند، به نفع ما می باشد. زیرا کشورهایی که دارای هیچ یک از این دو ویژگی نباشند، به راحتی در اثر مسائل اعتقادی یا سیاسی، به کشور ضربه خواهند زد.
۳. ایجاد رقابت در طرف مقابل یکی از اصول دیگر، ایجاد رقابت در طرف مقابل است. بدین معنی که در حد امکان از خرید/فروش کالا از/ به یک کشور خودداری کرده و تبادلات تجاری را با کشورهای مختلف انجام دهیم. برای مثال اگر نفت را فقط به کشوری مثل چین صادر کنیم، اولاً قدرت چانه زنی برای چین بالا می رود و ثانیاً به راحتی تمام صادرات نفت کشور قابل تهدید خواهد بود. بطور مشابه اگر تمام بنزین وارداتی خود را از یک کشور انحصاری تأمین نماییم، امکان تهدید کشور از مسیر تحریم بنزین بالا می رود.
۴. ایجاد انحصار در طرف خودمان بر خلاف اصل پیشین اگر بتوانیم در عرصه بین‌المللی چه در واردات و چه در صادرات انحصار داشته باشیم، وابستگی دیگر کشورها به ما افزایش یافته و لذا تهدیدپذیری ما کاهش می یابد.

✓ محصولات مورد مبادله

۱. تکمیل زنجیره های ارزش در حوزه محصولات مورد مبادله، یک اصل کلی، تکمیل زنجیره های ارزش محصولات در داخلی است. این اصل افزایش اشتغال، افزایش توانمندی تولید داخل و رشد اقتصادی را در پی خواهد داشت.
۲. تولید داخلی کالاهای استراتژیک اصل دیگر در این بخش، تولید کالاهای استراتژیک است. به عبارت دیگر کالاهای ضروری کشور که در صورت تحریم آنها، صدمه بیشتری به کشور وارد می شود، باید تولید داخلی شوند.

نتیجه گیری

در این مقاله ابتدا دو رویکرد نظری در سیاست صنعتی تجاری بررسی شد. در نگاه ادم اسمیت سازوکار بازار و عدم دخالت دولت مطرح شد. در این نگاه روابط تجاری بین کشورها باید به سهولت و با حداقل موانع شکل گیرد تا منافع همه کشورها حاصل شود. در نگاه مقابل که نگاه مکتب تاریخی و بطور خاص نگاه فردریک لیست است، رویکردهایی کاملاً متفاوت با رویکرد اسمیت مطرح می شود. در این رویکرد، خوشبینی به سازوکار بازار و نظم طبیعی رد شده و دخالت مستقیم دولت برای توسعه صنعت مطرح می شود. در این رویکرد که هدف اصلی توانمندی اقتصاد ملی است، دولت موظف است حمایت هایی هدفمند و موقت را از صنایع نوپا به عمل رساند تا آنها برای رقابت بین‌المللی آماده

اولین همایش ملی اقتصاد مقاومتی

گردند. پس از مرور این دو دیدگاه دو نتیجه اصلی برای اقتصاد مقاومتی مطرح شد که عبارتند از وسیله بودن اقتصاد برای اقتدار کشور و نیازمندی به طراحی مدل‌های بومی. سپس چند اصل سیاستی برای صنعت و تجارت مطرح گردید. این اصول ناظر به منطق برقراری روابط تجاری با کشورهای منطقه و منطق تولید و صادرات کالاها و خدمات در اقتصاد هستند.

اولین همایش ملی اقتصاد مقاومتی

مراجع

۱. تاریخ عقاید اقتصادی، شارل ژید و شارل ریست؛ ترجمه کریم سنجابی، موسسه تحقیقات اقتصادی دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران، ۱۳۴۷.
۲. نظام طبیعی اقتصاد سیاسی، فردریک لیست، ش ۱۸۳۷.
۳. دولت توسعه گرا، گروه مدیریت و اقتصاد مرکز مطالعات تکنولوژی دانشگاه صنعتی شریف، ۱۳۸۸.